

LBRIS

We know
books

MARSHA FORCHUK SKRYPUCH

**MAKING BOMBS
FOR HITLER**

**BOMBE
PENTRU HITLER**

Ediție bilingvă

Traducere din limba engleză
de Diana Trăncuță

2024

LOSING LARISSA—1943

The room smelled of soap and the light was so white that it made my eyes ache. I held Larissa's hand in a tight grip. I was her older sister, after all, and she was my responsibility. It would be easy to lose her in this sea of children, and we had both lost far too much already.

Larissa looked up at me and I saw her lips move, but I couldn't hear her words above the wails and screams. I bent down so that my ear was level with her lips.

"Don't leave me," she said.

I wrapped my arms around her and gently rocked her back and forth. I whispered our favorite lullaby into her ear.

A loud crack startled us both. The room was suddenly silent. A woman in white stepped in among us. She clapped her hands sharply once more.

"Children," she said in brisk German. "You will each have a medical examination."

Weeping boys and girls were shoved into a long snaking line that took up most of the room. I watched as one by one, kids were taken behind a broad white curtain.

When it was Larissa's turn, her eyes went round with fright. I did not want to let go of her, but the nurse pulled our hands apart.

"Lida, stay with me."

I stood at the edge of the curtain and watched as the woman made Larissa take off her nightgown. My sister's face was red with shame. When the woman held a metal instrument to her face, Larissa screamed. I rushed up and tried to knock that thing out of the nurse's hand, but the nurse called for help and someone held me back. When they finished with Larissa, they told her to stand at the other end of the room.

PIERDEREA LARISSEI — 1943

Camera mirosea a săpun și lumina era atât de albă, încât mă dureau ochii. O țineam strâns de mână pe Larissa. Doar eram sora ei mai mare și eram responsabilă pentru ea. Ar fi fost ușor să o pierd în marea de copii și amândouă pierduserăm deja prea mult.

Larissa s-a uitat la mine și i-am văzut buzele mișcându-se, dar nu i-am auzit cuvintele printre atâtea vaiete și țipete. M-am aplecat cu urechea aproape de gura ei.

— Nu mă părăsi, mi-a spus.

Am luat-o în brațe și am legănat-o ușor. I-am șoptit la ureche cântecul nostru de leagăn preferat.

O pocnitură puternică ne-a speriat pe amândouă. Brusc, în cameră s-a lăsat tăcerea. O femeie în alb a venit printre noi și a mai bătut o dată tare din palme.

— Copii, a spus ea pe un ton aspru, în germană, fiecare dintre voi va fi supus unei examinări medicale.

Băieți și fete înlăcrimați au fost împinși într-un șir șerpuitor care ocupa mare parte din cameră. Am privit cum, unul câte unul, copiii erau duși în spatele unei draperii late și albe.

Când a venit rândul Larissei, ochii ei s-au mărit de teamă. Nu voiam să-i dau drumul, dar infirmiera ne-a desprins mâinile.

— Lida, rămâi cu mine.

Am rămas la marginea draperiei și am privit cum femeia i-a cerut Larissei să-și dea jos cămașa de noapte. Fața surorii mele se înroșise de rușine. Când femeia i-a pus un instrument de metal în dreptul feței, Larissa a țipat. M-am repezit la infirmieră, încercând să-i iau obiectul din mână, dar aceasta a strigat după ajutor și cineva m-a tras înapoi. Când au terminat cu Larissa, i-au spus să meargă în capătul celălalt al încăperii.

When it was my turn, I barely noticed what they were doing. I kept my eyes fixed on Larissa. She was standing with three other girls. Dozens more had been ordered to stand in a different spot.

When the nurse was finished with me, I slipped my nightgown back on. I was ordered to stand with the larger group—not with Larissa's.

"I need to be in that group," I told the nurse, pointing to where Larissa stood, her arms outstretched, a look of panic on her face.

The nurse's lips formed a thin flat line. "No talking."

She put one hand on each of my shoulders and shoved me toward the larger group.

A door opened wide. We were herded out into the blackness of night.

Larissa screamed, "Lida! Don't leave me!"

I looked back into the room, but could not see her. "I will find you, Larissa!" I shouted. "I promise. Stay strong."

A sharp slap across my face sent me sprawling onto the cold wet grass. I scrambled up and tried to break through the sea of children. I had to get back to Larissa.

Strong arms wrapped around my torso and lifted me up. I was thrown into blackness. With a screech of metal, the door slammed shut.

Blackness.

I dreamed that I was lying in a sea of humming bees. We were swaying back and forth and I sang the lullaby under my breath, imagining that I was being rocked in Mama's arms.

I opened my eyes. It was so dark they took a few minutes to adjust.

I was crammed inside a hot metal room that smelled like a dirty barn. It was so stuffy and stinky and crowded that I could barely breathe. I realized with a shock that we were moving. This was not a room after all, but a train car—the kind for cattle. It swayed back and forth. The sound was not the humming of bees, but the whispers of frightened children and the thrumming of the train on its tracks. At least the sound of war was muffled out.

"Does anyone know where we're going?" I asked.

The whispers stopped. A lone thin voice answered. "To Germany, I think."

Când a venit rândul meu, abia dacă am observat ce făceau. Privirea mea era ațintită asupra Larissei, care stătea cu alte trei fete. Altor zeci li se ceruse să stea într-un loc diferit.

După ce infirmiera a terminat cu mine, mi-am pus din nou cămașa de noapte. Mi s-a poruncit să stau cu grupul mai mare, nu cu cel al Larissei.

— Trebuie să fiu în grupul acela, i-am spus infirmierei, arătând spre locul unde stătea Larissa, cu brațele întinse și cu o expresie panicată pe chip.

Buzele infirmierei au format o linie dreaptă, subțire.

— Gata cu vorba.

Și-a pus mâinile pe umerii mei și m-a împins spre grupul mai mare.

O ușă s-a deschis larg. Am fost scoase în bezna nopții.

— Lida! Nu mă părăsi! a strigat Larissa.

M-am uitat înapoi în cameră, dar n-am văzut-o.

— O să te gășesc, Larissa! am strigat. Promit! Fii tare!

O palmă puternică peste față m-a trântit pe iarba udă și rece. M-am ridicat, clătănându-mă, și am încercat să îmi fac loc prin marea de copii. Trebuia să mă întorc la Larissa.

Am simțit niște brațe vânjoase cuprinzându-mă de mijloc și ridicându-mă. Am fost aruncată în întuneric. Ușa s-a închis brusc, cu un scrâșnet metalic.

Beznă.

Am visat că zăceam într-o mare de albine ce bâzâiau. Ne clătinam întruna și eu murmuram cântecul de leagăn, imaginându-mi că eram legănată în brațele mamei.

Am deschis ochii. Era atât de întuneric, încât mi-a luat câteva minute să mă obișnuiesc.

Eram înghesuită într-o încăpere metalică, încinsă, care mirosea ca un grajd murdar. Era atât de sufocant, de împuțit și de îngrămădit, încât abia respiram. Mi-am dat seama, șocată, că eram în mișcare. Nu era o cameră, ci un vagon – ca acelea pentru vite. Se clătina dintr-o parte în alta. Zgomotul nu venea de la albine ce bâzâiau, ci de la șoaptele copiilor speriați și de la zdrăngănitul trenului pe șine. Măcar zgomotul războiului fusese înăbușit.

— Știe cineva unde mergem? am întrebat.

Șoaptele au încetat. O singură voce firavă a răspuns.

— Cred că în Germania.

My heart sank. If they took me to Germany, how would I ever find Larissa? Wherever she was, she must be feeling so frightened, so alone.

I tried to stand, but with the movement of the car and the hazy light, I fell backward, one of my bare feet landing on a girl's chest.

"Ow!" she cried.

"I'm sorry."

It was pointless to try standing, so I sat up and tried to get my bearings. In the dim light I could see a tangle of limbs and tufts of hair. Kids were packed in so tightly that each overlapped the next. Something smelled bad and a sloshing sound came from one corner.

"What is that over there?" I asked no one in particular.

"That's our bathroom," said the girl I had stepped on. "A pail."

I wrinkled my nose. All these people and one pail for a bathroom? No wonder it smelled so bad.

I crawled as far away as I could get from the stinky pail, moving slowly and being careful not to hurt any of the kids who were crammed in my way. When I got to the other side of the car, I saw there was a thin seam of light framing a panel in the siding. It was a door. I pounded and screamed with all my might. The children who were propped up against it scooted to the side.

"It won't do you any good," said a boy's voice. "We've already tried to open it."

I looked over to him in the dim light and saw a silhouette of wild hair. There was a trickle of dark on his cheek. Was he bleeding?

Using the ridges in the siding to help me balance in a standing position, I felt a long lever across the door. I pushed it down hard. It moved and sprang back up, but the door didn't open.

"It's locked from the outside," a girl's voice said.

I pounded on it again with my fists. Nothing happened.

The wild-haired boy looked up at me and said, "Even if it did open, what would you do then? Fall out onto the train tracks in the middle of nowhere?"

I sat beside him, wrapping my arms around my knees and staring at my feet. Was Larissa in a cattle car like this, going somewhere else? How would I find her? What was happening to me?

Mi-a stat inima. Dacă mă duceau în Germania, cum aveam s-o găsec pe Larissa? Oriunde ar fi fost, sigur se simțea atât de înfricoșată, atât de singură...

Am încercat să mă ridic, dar din cauza mișcării vagonului și a luminii încețoșate, am căzut pe spate, iar unul dintre picioarele mele desculțe a aterizat pe pieptul unei fete.

— Au! a țipat ea.

— Scuze.

Era inutil să încerc să mă ridic, așa că mi-am îndreptat spatele și am încercat să mă orientez. În lumina slabă, am văzut o încrengătură de membre și smocuri de păr. Copiii erau atât de înghesuiți, încât stăteau unii peste alții. Ceva mirosea urât și, dintr-un colț, se auzea o plescăitură.

— Ce e acolo? am întrebat, fără să mă adresez cuiva anume.

— E latrina noastră, a zis fata pe care călcasem. O găleată.

Am strămbat din nas. Toți oamenii ăștia și o singură găleată pe post de latrină? Nu-i de mirare că mirosea atât de rău.

M-am târât cât de departe am putut de găleata împuțită, mișcându-mă încet, cu grijă să nu rănesc copiii înghesuiți în drum. Când am ajuns în capătul celălalt al vagonului, am văzut o rază de lumină încadrând un panou din placaj. Era o ușă. Am bătut în ea și am țipat din toate puterile. Copiii sprijiniți de ea s-au dat într-o parte.

— N-o să te ajute, a spus o voce de băiat. Am încercat deja s-o deschidem.

M-am uitat spre el în lumina slabă și am văzut o siluetă cu păr vâlvoi. Avea o dâră neagră pe obraz. Oare sângera?

Ajutându-mă de creștăturile din placaj ca să mă ridic, am dat de un mâner lung, fixat de la un capăt al ușii la celălalt. Am împins în jos cu putere. S-a mișcat și a revenit în poziția inițială, dar ușa nu s-a deschis.

— Este încuiată pe dinafară, s-a auzit glasul unei fete.

Am lovit din nou cu pumnii în ușă. Nu s-a întâmplat nimic.

— Chiar dacă s-ar deschide, ce-ai face? Te-ai arunca pe șinele de tren în mijlocul pustietății? m-a întrebat băiatul cu păr vâlvoi.

M-am așezat lângă el, strângându-mi genunchii la piept și uitându-mă fix la picioarele mele. Oare Larissa era și ea într-un vagon de vite ca acesta, mergând în altă direcție? Cum aveam s-o găsec? Ce mi se întâmpla?

In the dark monotony, we exchanged names with those who sat closest to us. The wild-haired boy was Luka Barukovich from Kyiv. Sitting beside him was Zenia Chornij, also from Kyiv. The girl I had stepped on was Marika Steshyn, from Babin, not far from my village of Verenchanka.

The thin seam of light around the door frame was my only marker of time. It dimmed, then darkened. I slept.

In that space between day and nightmare, my body swayed with the *chug-chug-chug* of the boxcar. One girl chanted prayers in a voice hoarse from crying. Gradually, the seam around the door got light again.

Daytime stretched out in endless minutes. I was hungry, thirsty, hot. Weren't we all?

A second night passed. Would we all die in this cattle car?

A loud screech and we came to a halt. The door slid open. I would have fallen out had I not grabbed onto Marika, who was curled in fitful sleep on my lap. The sudden daylight hurt my eyes and the whoosh of cold filled my lungs with what felt like a thousand tiny pins.

I propped myself up and squinted, trying to make sense of what I saw outside the cattle car. A young Nazi soldier, his face a rash of pimples, pointed a rifle at Luka. I opened my mouth to scream but no sound came out. My mouth and throat were like sawdust.

Behind the soldier stood some sort of train depot or maybe a town. I couldn't tell for sure. There were wooden buildings that were mostly still standing, and sad-looking people milling about. The only signs I could see were written in German.

A high-pitched whizzing sound was followed by a boom. In the distance, a puff of smoke. Bombs.

"Stay in there, Russian swine," screamed the boy soldier in German, jabbing his rifle menacingly.

Why was he calling us Russian? We were Ukrainian, all of us. And why were we pigs? I didn't dare ask.

The Nazi turned and motioned to someone we could not see. A door opened on one of the buildings and a hollow-cheeked woman in rags appeared behind him. Balanced on her shoulders was a long stick with a sloshing pail attached to either end. She paused beside him, awaiting further instructions.

În monotonia întunecată, am aflat numele celor care stăteau cel mai aproape de noi. Băiatul cu păr vâlvoi era Luka Barukovich, din Kiev. Lângă el stătea Zenia Chornij, tot din Kiev. Fata pe care călcasem era Marika Steshyn, din Babin, nu departe de satul meu, Verenchanka.

Raza firavă de lumină care mărginea cadrul ușii era singurul meu reper temporal. Intensitatea ei s-a redus, apoi s-a stins cu totul. Am dormit.

În acel spațiu dintre zi și coșmar, trupul meu se legăna odată cu vagonul. O față se ruga, răgușită de la plâns. Treptat, tivul din jurul ușii s-a luminat din nou.

Ziua s-a dilatat în minute nesfârșite. Mi-era foame, sete, cald. Tuturor ne era.

A trecut și a doua noapte. Aveam să murim cu toții în acest vagon de vite?

Cu un scârțâit puternic, ne-am oprit. Ușa s-a deschis. Aș fi căzut afară, dacă nu m-aș fi agățat de Marika, care dormea ghemuită, într-un somn spasmodic, la mine în poală. M-au durut ochii de la lumina bruscă, iar o rafală de aer rece mi-a străpuns plămânii ca o mie de ace minuscule.

M-am ridicat și am mijit ochii, încercând să înțeleg ce vedeam în afara vagonului de vite. Un tânăr soldat nazist, cu fața iritată de coșuri, a îndreptat o pușcă spre Luka. Am deschis gura să țip, dar nu am putut să scot niciun sunet. Gura și gâtul îmi erau ca rumegușul.

În spatele soldatului se afla un depou sau poate chiar un oraș. Nu-mi dădeam seama prea bine. Erau clădiri de lemn, în mare parte încă în picioare, și oameni cu fețe triste care se învârteau de colo-colo. Singurele indicatoare pe care le-am văzut erau în limba germană.

Un vâjâit ascuțit a fost urmat de o bubuitură. În depărtare, un nor de fum. Bombe.

— Stați acolo, porci ruși, a strigat băiatul-soldat în germană, împungând amenințător cu pușca.

De ce ne făcea ruși? Eram toți ucraineni. Și de ce eram porci? N-am îndrăznit să întreb.

Nazistul s-a întors și a făcut semn spre cineva pe care nu-l puteam vedea. Ușa uneia dintre clădiri s-a deschis și o femeie suptă la față, în haine zdrențuite, a apărut în spatele lui. Purta pe umeri un băț lung, cu câte o găleată plină cu lichid plescăitor la fiecare capăt. Femeia s-a oprit lângă el, așteptând următoarele instrucțiuni.

He flicked his hand impatiently at her, indicating that she should set the pails inside our car.

“Be useful or they will kill you,” the woman whispered to us urgently in Ukrainian, lifting one pail into our car and pushing it in against our legs. It was filled with water.

“No talking,” shouted the soldier. Why did he have to shout?

He aimed his rifle at the woman.

Her fearful eyes darted to him. She lifted up the second bucket and Luka grabbed the handle. We all pushed back so there was room to set it on the floor. This bucket was filled with a gray watery sludge.

The door clanged shut and we were engulfed in darkness once again. The train jolted, then picked up speed.

I moved on my hands and knees over to the sludgy pail and sniffed—it had a dank smell that reminded me of the rotting vegetable scraps Mama would use to fertilize our garden when we still had a home. In other circumstances, the smell might have turned my stomach, but it had been so long since any food had passed my lips that my stomach rumbled in anticipation. I dipped one finger in. Lukewarm. I tasted it. “This is some sort of soup.”

There were no spoons or bowls, so we took turns crawling over to the pail and carefully scooping out a bit of the muck with cupped hands. In the handful that was mine, I could feel a chunk of turnip with my tongue, but otherwise it was mostly water. I chewed the turnip slowly and swallowed it down, the wet mush feeling like a balm on my dry throat.

My eyes were getting used to the dimness of our car, so I watched as the others lined up and swallowed down their meager share of soup. Marika didn’t get in line. She didn’t even sit up. I crawled over to her and placed my hand on her forehead. It was cool— too cool—to the touch.

“Food, Marika. You’ve got to eat.” I gently shook her shoulder. Her eyes opened slightly, and I thought for a minute that she looked at me, but they quickly fluttered shut.

I went back to the pail of watery turnip soup, nudging my way to the front of the line. “Marika needs something to eat.”

Soldatul a gesticulat nerăbdător din mână, indicându-i să așeze gălețile în vagonul nostru.

— Fiți de folos, altfel vă vor ucide, ne-a șoptit grăbită femeia, în ucraineană, ridicând una dintre găleți și împingând-o spre picioarele noastre.

Era plină cu apă.

— Gura! a țipat soldatul.

De ce trebuia să țipe?

Și-a îndreptat pușca în direcția femeii.

Ochii ei temători s-au îndreptat spre el. A ridicat a doua găleată, iar Luka a apucat-o de toartă. Ne-am dat cu toții înapoi, ca să facem loc pe podea. Găleata asta era plină cu o mazăgă apoasă și cenușie.

Ușa s-a închis și am fost înghițiți din nou de beznă. Trenul s-a zguduit, apoi a accelerat.

M-am târât până la găleata nămolosă și am mirosit – avea un iz stătut, care îmi amintea de resturile de legume putrezite pe care le folosea mama ca îngrășământ pentru grădină, când încă aveam o casă. În alte împrejurări, mirosul mi-ar fi întors stomacul pe dos, dar trecuse atâta timp de când mâncasem ceva, încât stomacul mi-a chiorăit nerăbdător. Mi-am înmuiat un deget în găleată. Călăie. Am gustat.

— E un fel de supă.

Nu aveam linguri sau castroane, așa că ne-am târât pe rând până la găleată și, cu mâinile făcute căuș, am sorbit cu grijă puțin din lichidul vâscos. În porția mea am dat cu limba de o bucată de nap, dar în rest era în mare parte apă. Am mestecat napul încet și l-am înghițit, fiertura umedă simțindu-se ca un balsam pe gâtul meu uscat.

Ochii mi se obișnuiau cu întunericul vagonului, așa că i-am urmărit pe ceilalți se alinau și dădeau pe gât porția lor sărăcăcioasă de supă. Marika nu a intrat în rând. Nici măcar nu s-a ridicat. M-am târât spre ea și i-am atins fruntea cu mâna. Era rece la atingere – prea rece.

— Mâncare, Marika. Trebuie să mănânci.

Am scuturat-o ușor de umăr. A deschis puțin ochii și mi s-a părut pentru o clipă că s-a uitat la mine, dar i-a închis imediat.

M-am întors la găleata cu supa apoasă de nap, înghiontindu-mă până când am ajuns în fața rândului.

— Marika are nevoie să mănânce.